

Ion CIOCANU. *Fagurele și noi*. Chișinău: Pontos, 2013, 150 p.

Abstract. The issue of language correctness in the Bessarabian area remains (mostly) today an imperative of the day. Namely this is the basic reason for the occurrence of one of the latest works of the scientist and writer Ion Ciocanu – *Honeycomb and we*. The book is structured in a lot of micro-essays, which highlight many mistakes that are still found in current communication. The author fights them vehemently in order not to be committed indefinitely. The work *Honeycomb and we* has not only a recovery approach to correctness of the Romanian language, it is also a working tool that is well made and extremely helpful.

Keywords: language correctness, language mistakes, calque, norm, current communication.

Este indiscutabil faptul că vitalitatea, rezistența în timp a unei limbi depinde, în mare măsură, și de felul cum este utilizată. În acest context ne permitem să reluăm întrebarea pe care profesorul Ioan Oprea de la Iași a pus-o mulți ani în urmă, dar care este actuală și astăzi: pot face specialiștii mai mult pentru ca instituirea normei (și prin aceasta, asigurarea vitalității limbii – *n.n.*) să se realizeze pe deplin și în spațiul basarabean? Și da, și nu. Da, în măsura în care se va acorda și în continuare atenție sporită activității de alcătuire a lucrărilor de bază într-o cunoaștere și pentru cultivarea limbii, cu toată ostilitatea unora. Nu, în măsura în care nu va opera sancțiunea pentru cei care nu respectă legea și vor lipsi condițiile suficiente pentru a face pe deplin cunoscută întemeierea istorică și culturală a normei.

În ceea ce privește traducerea în viață a primei părți a acestui deziderat, se pare că de ani buni se tot depun eforturi susținute de către lingviști, scriitori, jurnaliști. Dar, cu toate aceste eforturi, problema corecti-

tudinii limbii în mediul basarabean rămâne și (mai ales) astăzi un imperativ al zilei. Normele limbii literare, fixate în gramatici, în dicționare, în îndreptare și în alte lucrări cu caracter normativ și propagate, cultivate cu o persistență evidentă încă nu au devenit un bun al întregii societăți, ci au rămas să fie doar apanajul unui număr foarte restrâns de intelectuali. Se creează impresia că macaronismul în comunicare nu se diminuează, ci, dimpotrivă, ia amploare. Se calchiază expresii și se vorbește și în continuare „pășărește”, cu pronunție alterată și cu barbarisme.

Starea îngrijorătoare privind corectitudinea limbii române constituie motivul de bază al apariției uneia dintre ultimele lucrări din acest domeniu (pe lângă multe altele) ale savantului, scriitorului Ion Ciocanu, care ară, pe drept cuvânt, neobosit pe ogorul cultivării limbii române de zeci de ani. Cartea este intitulată sugestiv – *Fagurele și noi*. Acest motiv îl găsim, de altfel, exprimat de însuși autor pe una din paginile cărții: „Nu e cazul să așteptăm

ziua de 31 august, susține Ion Ciocanu, ca să ne alertăm încă o dată pentru destinul oropsit, la noi, al limbii române. Starea de alarmă în legătură cu funcționarea sau întrebuintarea nici pe de parte corectă a cuvintelor și expresiilor limbii noastre în comunicarea cotidiană e firesc să ne stăpânească fără întrerupere, fără niciun fel de pauză, fără vacanță” (p. 96). Astfel, cartea *Fagurele și noi*, semnată de Ion Ciocanu, comportă o semnificație majoră. Ea constituie încă o dovadă a neliniștii profunde manifestate de neobositul scriitor pentru soarta limbii române dincoace de Prut.

Inițial, cititorul de rând (și nu doar) va deschide, probabil, cartea, fiind intrigat de titlul acesteia – *Fagurele și noi* – și iată-l ispitit de denumirile microeseurilor incluse în ea, gen *Inveteratul învederat*; *Să ne învățăm a râde*; *Să onorăm asistența!*; *Revenirea la un verb „cu bucluc”*; *În așteptarea Paștilor* etc., și, în cele din urmă, captiv de autoverificarea corectitudinii unui sau altui cuvânt.

Cartea, fiind structurată într-o mulțime de microeseuri, optează pentru tratarea pe cât de complexă, pe atât de comprehensibilă a abaterilor de la normă aflate în vizor. Problemele de cultivare abordate în această carte scot în evidență mulțimea de greșeli care se mai întâlnesc în comunicarea curentă, dar și necesitatea de a fi combătute cu vehemență, pentru a nu fi comise la nesfârșit.

„Că societatea noastră e una degradată sub aspect lingvistic este, din păcate, adevărat. Și nu ne facem iluzii că am putea-o schimba radical”, afirmă cu tristețe Ion Ciocanu. Și în continuare: „Interesul *mulțimii*, adică al maselor, față de cultivarea limbii e minim și eventuala siguranță

că munca noastră n-ar fi una de Sisif nu are vreun temei real” (p. 4).

Cu toată supărarea (de altfel, absolut îndreptățită), nedeclarată fățiș, pe *mulțimea* care denotă „un interes minim față de cultura limbii noastre”, optimismul nu-l părăsește întru totul pe scriitor: „Altceva e că noi personal ținem prea mult la această *mulțime* ca să nu-i amintim că-și bate joc de limba moșilor/strămoșilor, poate mai curând nu atât să-i amintim acest adevăr, cât s-o îndemnăm – fie și a câta oară – s-o îndrăgească, menționează Domnia Sa. ... A stăvili poluarea vocabularului și a limbajului de care se folosesc românii din partea aceasta a Prutului, a căuta și a găsi explicații simple și clare apariției greșelilor de exprimare, a propune cuvintele și expresiile potrivite în contextele în care sunt comise greșelile – toate acestea constituie o cauză nobilă, chiar patriotică. Este adevărat că spre o bună cunoaștere a limbii poate tinde numai omul cu o fermă și profundă conștiință națională (p. 5).

Ion Ciocanu dojenește cu mult tact, delicat, am zice chiar părintește, pe acei care nu iau seama, care nu sunt atenți la corectitudinea limbii, determinându-i să-și îngrijească permanent vorbirea și scrierea: „E nevoie, altfel spus, de o cunoaștere exactă și sigură a sensurilor cuvintelor și a formei verbale a acestora, pentru a nu ne pomeni – și noi – în situația de a vorbi «fără genă», ori de a ne plânge că devenim «jeloși». Să spunem oricând și oricui adevărul *fără jenă*, adică fără a ne sfi, și să facem tot posibilul să nu dăm semne de «jelozie», chiar dacă suntem *geloși* (p. 78). Un alt pasaj: „Noi acordăm atenție (nu atenția!) oricărei greșeli de exprimare și propunem modalități concrete de corectare a acestora. Sau: atragem

atenția autorului asupra greșelii comise și explicăm în ce constă greșeala, cum e corect să ne debarasăm de ea” (p. 130).

„Dragostea pentru limba străbună, ne sugerează Domnia Sa, presupune o pătrundere adâncă în tainele acesteia, o înțelegere corectă a felului ei de a fi, constituit istoricește și modelat de secole de mânători iscusiți ai cuvântului matern” (p. 78).

Problemele de corectitudine urmărite de autorul cărții țin atât de forma unui sau altui cuvânt luat în discuție, adică de pronunțare, scriere (a se vedea tabletele *Atenție la rostire, Accentuarea corectă a amnistiei, Pepiniera, O baiară, două băieri, Lenjeria, Niciodată și nici o dată ș.a.*), cât și/mai ales de conținut, adică de sensuri inadecvate, confuzii cu alte elemente lexicale etc. (a se vedea tabletele *Publicația, Încă o dată despre careva, A-și pierde cunoștința, Două adverbe lesne confundabile, Numai ce?, Ce și cine ... se expune, Ce reiese și multe altele*).

Autorul îi atenționează, în special, pe cei care, uneori fără să conștientizeze, își aduc „contribuția” la îngunoioșarea exprimării verbale (p. 84), asupra greșelilor generate de pleonasmul insidioasă (*acum doi ani în urmă, foarte maxim, ebrietate alcoolică* etc.), de fenomenul paronimiei (*investit în funcție, pliantul înserează ș.a.*), asupra unor repetări supărătoare, de tipul *opriți la oprire*, asupra formelor aberante ale unor cuvinte, expresii (*necătând la, chibrituri, de la/din numele cuiva* etc.), pronunției incorecte (*amnistie, cardiolog* ș.a.) etc.

Scriitorul nu uită să atragă atenția și celor care, în virtutea meseriei ce o practică, trebuie să vegheze permanent asupra corectitudinii limbajului. Iată un citat

în acest sens din microeseul *Deși am mai vorbit la temă*: „Ne dăm seama, notează savantul, că e prea puțin să dăm azi alarma în privința vorbirii neîngrijite a omului pe care dintr-o elementară inerție îl mai socotim «simplu». Ni se cere, mai ales, nouă, fiilor de țărani de ieri, ajunși acum oameni învățați, să propunem cititorilor explicații concrete, amănunțite și convingătoare vizavi de cuvintele și expresiile folosite adesea în mod stălcit ori de-a dreptul greșit (p. 110). În această ordine de idei, amintim și de marele lingvist, compatriot de-al nostru, profesorul Eugen Coșeriu, care menționa că un adevărat savant lingvist trebuie să scrie nu numai pentru alți savanți. «Se cuvine, semnala Coșeriu, să avem interes pentru problemele practice, didactice ale limbii...»”.

Procedul utilizat de Ion Ciocanu în tratarea greșelilor de limbă este unul adecvat și foarte accesibil atât pentru cititorii trecuți prin școli, unii chiar cu pregătire filologică, care, din păcate, nu dispun de simțul limbii și „cad prizonieri” unor atare greșeli, dar/și mai ales pentru cititorii neinstruiți, care sunt contaminați încă de virusul „limbii amestecate”. Faptele de limbă combătute sunt ilustrate cu situații lingvistice concrete (în marea lor majoritate fragmente din texte publicate), sunt bine argumentate și substituite, în final, prin formele corecte respective.

Autorul constată că greșelile de exprimare se atestă nu doar în cazul unor categorii de cuvinte neologice, ca *învederat* și *inveterat, ezoteric și exoteric, decent* ș.a., ci și la cuvinte general cunoscute și foarte uzuale, precum *a râde, a mulțumi, undeva, cipici, gelozie* etc., etc.

Pentru a convinge cititorul în corectitudinea unui sau altui cuvânt luat în discuție, I. Ciocanu înserează în texte definiții, pasaje din lucrările normative în vigoare ale limbii române (diverse dicționare, gramatici), face referință la cunoscători fini ai limbii române, lingviști practicieni, lexicografi, precum E. Coșeriu, M. Avram, V. Mândăcanu, S. Berejan, A. Crijanovschi, V. Guțu, A. Palii, A. Vulpe ș.a.

Ca simplu cititor, dar nu numai, avem și câteva sugestii, mai degrabă, câteva considerații „comfortabile”. Citind atent tabletele de cultivare a limbii incluse în carte, ni s-a creat impresia că nu toate indicațiile sunt în corespundere cu cele din lucrările normative în vigoare, argumentele noastre, în acest sens, fiind următoarele: autorul nu a ținut seama, în unele cazuri, de modificările operate în *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (DOOM), ediția a II-a, revăzută, adăugită din 2005, deși l-a consultat, neapărat. Din neatenție ori, mai degrabă, Domnia Sa nu este de acord cu acestea? Spre ex., vorbind de cuvântul *management*, autorul îi învinuiește, într-o formă delicată, mai ales, pe crainicii și prezentatorii de le instituțiile audiovizualului că ar pronunța greșit *management*, dar iată că DOOM-ul din 2005 recomandă și această formă. Sau problema referitoare la *nivele* și *niveluri*. DOOM-ul tocmai că recomandă ambele forme pentru sensurile „înălțime, cotă, stadiu, treaptă” (ce-i drept, în detrimentul univocității în exprimare, am zice și noi). Nu credem că mult stimatul Ion Ciocanu nu cunoaște și aceste forme. Vorba e că Domniei Sale nu-i sunt pe plac (și i-am da dreptate, într-o anumită măsură) variantele de pronunție, de plural, în general, vari-

antele în limbă, care de multe ori derutează vorbitorul. Privitor la acest aspect lingvistic, regretata cercetătoare Mioara Avram, în cartea *Cuvintele limbii române între corect și incorect*, Chișinău, 2001, remarcă următoarele: „Este adevărat că unele norme individuale ale limbii române, referitoare la anumite cuvinte în parte, sunt mai permissive decât normele altor limbi, dar acest epitet este valabil pentru fenomenul așa-numitelor variante «libere», admise pentru un timp, pe plan aproximativ egal, în normă ...”. Și în continuare: „Important este să se cunoască indicațiile normative (cu care fiecare își poate confrunta propria exprimare) și să se dorească respectarea normei, să se înțeleagă adevărul aserțiunii că felul de a vorbi și a scrie este cartea de vizită a unui om” (p. 10). Cu această afirmație, neîndoielnic, este de acord și scriitorul Ion Ciocanu, doar că... . Mai bine să-l cităm și pe neobositul savant. Iată ce susține dânsul la sfârșitul tabletei despre *tuneluri* sau *tunele*: „Normele lingvistice se cer acceptate, respectate, însă ... **cu cap** (*evidențierea ne aparține*)” (p. 19).

Vorbind despre utilizarea inadecvată a unor cuvinte, autorul afirmă că uneori fenomenul este cauzat și de felul de explicare, oarecum, ambiguu al acestora în dicționarele explicative. E cazul verbului *a deservi* luat în discuție în tableta cu titlul *Ni se oferă servicii ori poate ni se fac deservicii*. Lecturând încă o dată eseul în cauză, ne permitem a nu fi de acord întru totul cu cele expuse de profesorul Ion Ciocanu, întrucât acest verb, într-adevăr, include în semantica sa sensuri, s-ar părea, oarecum opuse: pe de o parte, 1) a face un rău serviciu cuiva, a acționa în dauna

cuiva, a nu servi cum trebuie; pe de altă parte, 2) a presta un serviciu în folos public și 3) a avea în grijă supravegherea și funcționarea unei mașini. E un împrumut. Unele dicționare le prezintă (posibil, mai corect) drept omonime (a se vedea *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Chișinău, 2007). Astfel de cuvinte, ale căror sensuri s-ar părea că „se bat cap în cap”, adică se produc adevărate conflicte între sensurile opuse, mai sunt în limbă. Spre ex., verbul *a sancționa*, are sensul „a accepta, a confirma”, dar și pe cel de „a dezaproba”. Sau bine cunoscutul adjectiv *mândru* comportă, printre cele câteva, și următoarele sensuri, într-un fel opuse: 1) „care este satisfăcut, încântat de calitățile cuiva sau a ceva” și 2) „care are încredere exagerată în forțele proprii; înfumurat, îngâmfat; încrezut” (*Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Chișinău, 2007; *Dicționar explicativ și practic al limbii române de azi*, București, 2004). Sunt capcane ale limbii.

Lucrare cu merite incontestabile, cartea finalizează, în fond, cu o întrebare din partea autorului (susținută, firește, și de noi, și de mulți alți conaționali împătimiti de graiul străbun), căreia nu i s-a dat până în prezent răspunsul: „... vorbim noi, cei de azi, o limbă pe potriva așteptării antecesorilor noștri, dacă nu una evoluată,

mai bogată și mai frumoasă? Ori poate ... nu ne pasă de limba pe care am moștenit-o și pe care avem datoria s-o lăsam, la rândul nostru, curată și demnă, generațiilor următoare?”

Culegerea *Fagurele și noi* nu are doar semnificația unui demers recuperator față de corectitudinea limbii române, ci este și un instrument de lucru bine realizat și extrem de util, care își propune să repună în drepturi frumusețea și valoarea adevărată a limbii noastre.

Nu încapă îndoială, ar mai fi lucruri de adăugat într-o viitoare carte, de așteptat cât mai curând, în tradiția lucrărilor realizate de neobositul scriitor, cultivator al limbii române – Ion Ciocanu. Cert este că avem în față o carte frumoasă, ce adună și oferă unor vorbitori de limba română certați cu normele ei cunoștințe bune sub acest aspect și reprezintă muncă devotată, pricepere, dar și/mai ales dragostea nemărginită a autorului față de această „limbă ca un fagure de miere”.

Sperăm ca publicul vizat să fie permeabil la observațiile și îndemnurile scriitorului și savantului notoriu Ion Ciocanu.

ANA VULPE
Institutul de Filologie
(Chișinău)